

УДК 82.0018.82.21

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-14-10>

Ольга КАПУРА

кандидат філологічних наук, викладач української та англійської мов, ВСП "Вінницький фаховий коледж економіки та підприємництва ЗУНУ", вул. Гонти 37, м. Вінниця, Вінницька область, Україна, 21022

Бібліографічний опис статті: Капура, О. (2021). Взаємодія художньої літератури та фольклору в теоретико-методологічному аспекті. *Актуальні питання іноземної філології*, 14, 62–67, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-14-10>

ВЗАЄМОДІЯ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ФОЛЬКЛОРУ В ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНОМУ АСПЕКТІ

У статті розглядаються основні проблеми взаємодії фольклору та літератури в європейському дискурсі. У роботі підкреслюється, що понятійне наповнення терміна «фольклоризм літератури» є складне й поліаспектне. Досліджується фольклор і фольклоризм літератури як явища діахронного зв'язку поколінь є дієвим засобом збереження і ретрансляції історичної пам'яті народу, усвідомлення національної ідентичності; проводиться аналіз, що у цьому процесі національного самоусвідомлення, культуротворення вкрай важливе значення має фольклор та його діалог із літературою. Взаємини фольклору й літератури є здебільшого діалогічним двоаспектним процесом, тобто синхронно реалізується фольклоризм літератури, коли фольклорний твір чи його елемент потрапляє у літературу, та «літературність» фольклору, коли «книжний» текст зазнає фольклоризації. Зосереджується увага на вирізненні етапів міжсистемної фольклорно-літературної взаємодії як процесу вдосконалення формально-змістових ознак. З'ясовується теоретико-методологічне узагальнення взаємозв'язку літератури та фольклору, що є співвідношенням індивідуального (авторського) та колективного (народного), традиційного (народного) та нового (авторського) у процесі виникнення художнього твору та у динаміці естетичної взаємодії. Теоретично й методологічно доречно аналізується літературне і фольклорне співвідношення в аспектах феноменології, системності, функціонування, генетичного (або історичного) розвитку та з погляду типології. Простежується специфіка співвідношення двох видів словесності, яка переконує в тому, що й генетичні відношення в них типологічно відмінні як усередині кожного з видів, так і між ними. Аналізуються напрями вітчизняних та закордонних науковців, які спостерегли та відзначили, що найбільш поширеною формою фольклорно-літературних зв'язків української літератури зі слов'янськими є використання фольклорних джерел сусіднього, спорідненого за походженням, історією і мовою народу.

Ключові слова: фольклор, фольклоризм літератури, теоретико-методологічний аспект, творчість, літературний твір.

Olha KAPURA

Candidate of Philological Sciences, Lecturer of Ukrainian and English Languages, Vinnytsia Professional College of Economics and Entrepreneurship WUNU, st. Gonty 37, Vinnytsia, Vinnytsia region, Ukraine, 21022

To cite this article: Kapura, O. (2021). Vzaiemodiia khudozhnoi literatury ta folkloru v teoretyko-metodolohichnomu aspekti [Interaction of fiction and folklore in the theoretical and methodological aspect]. *Current Issues of Foreign Philology*, 14, 62–67, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-14-10>

INTERACTION OF FICTION AND FOLKLORE IN THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECT

The article considers the main problems of interaction between folklore and literature in European discourse. The work emphasizes that the conceptual content of the term «folklore of literature» is complex and multifaceted. The study of folklore and folklore of literature as a phenomenon of diachronic connection of generations is an effective means of preserving and retransmitting the historical memory of the people, awareness of national identity; the analysis is carried out that in this process of national self-awareness, cultural creation folklore and its dialogue with literature is extremely important. The relationship between folklore and literature is mostly a dialogical two-dimensional process, ie the folklore of literature is realized simultaneously when a folklore work or its element enters literature, and the «literariness» of folklore when the «book» text is folklorized. The focus is on distinguishing the stages of intersystem folklore-literary interaction as a process of improving the formal and semantic features. The theoretical and methodological generalization

of the relationship between literature and folklore, which is the ratio of individual (author's) and collective (folk), traditional (folk) and new (author's) in the process of creating a work of art and the dynamics of aesthetic interaction. Theoretically and methodologically it is appropriate to analyze the literary and folklore relationship in terms of phenomenology, system, functioning, genetic (or historical) development and in terms of typology. The specificity of the relationship between the two types of literature can be traced, which convinces us that the genetic relations in them are typologically different both within each of the species and between them. The works of domestic and foreign scholars are observed, who observed and noted that the most common form of folklore-literary ties of Ukrainian and Slavic literature is the use of folklore sources of neighboring, related in origin, history and language of the people.

Key words: *folklore, folklore of literature, theoretical and methodological aspect, creativity, literary work.*

Актуальність статті зумовлена необхідністю вивчення процесів взаємодії літератури др. пол. XIX ст. і фольклору, необхідністю дослідження широкого спектру літературно-фольклорних взаємозв'язків у драматургії та поезії М. Старицького зокрема. Розкрити модифікації та зміни фольклоризму, значення доробку для збагачення традиції двосистемного спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. українських і зарубіжних учених різних наукових шкіл у галузі фольклористики, міфології, етнографії, літературознавства і мистецтвознавства, філософії, зокрема таких, як В. Погребенник “Фольклоризм української поезії (остання третина XIX – перші десятиліття XX століття)”, С. Росовецький “Український фольклор у теоретичному висвітленні”, Р. Марків “Теоретичні аспекти фольклоризму в літературі” та багатьох інших учених.

Мета дослідження: розкрити головні теоретико-методологічні й історико-літературні аспекти літературно-фольклорного діалогу, означити основні наукові підходи до явища фольклоризму літератури і дати власну дефініцію терміна. І на підставі комплексного зіставлення уснопоетичних джерел із авторськими творами М. Старицького висвітлити значення фольклорної компоненти у літературному набутку письменника;

Проблема взаємодії фольклору та літератури в європейському науковому дискурсі постала принаймні у добу Просвітництва. На початку XIX ст. Поль Себійо започаткував термінологічний інструментарій для виміру цих контактів. На позначення різноманітних занять і захоплень фольклором (у житті, мистецтві тощо) вчений запропонував термін фольклоризм (фр. *le folklorisme*). Діалог двох художніх систем словесності, зокрема, вияви фольклоризму в перших десятиліттях XIX ст. закономірно стали цікавити дослідників у зв'язку з формуванням романтичної парадигми світосприйняття, захопленням історією, народною куль-

турою та побутом, а також прагненням пізнати коріння націй, душу рідного народу, «матрицею» якої й була уснопоетична творчість.

Поетична творчість народу вже у цьому потужному періодостилі (а до «запізнілої» його версії прилучився і М. Старицьким «Гетьманом», «Могітурі» й ін. творами) перетворилася на невичерпне джерело тем, мотивів, сюжетів і образів для письменницької творчості. До того ж більшість тогочасних авторів була ще й ученими-етнографами. Проблема «олітературнення» фольклору літературою привернула увагу філологічної науки вже XIX-го ст. У XX-у ж столітті питання фольклоризму залишались одними з пріоритетних у світовій фольклористиці та культурній антропології, про що свідчать, наприклад, публікації наукового часопису “*Journal of American Folklore*”.

Понятійне наповнення терміна «фольклоризм літератури» є складне й поліаспектне. Адже у ньому співвідносяться, впливаючи один на одного, два види словесності, дві естетичні системи. Сучасне літературознавство вирізняє три основні етапи засвоєння фольклору літературою: стилізація, психологічна інтерпретація фольклорних мотивів та переосмислення народної міфології (Ковалів, 2008 с. 480).

Враховуючи понятійну складність терміна, Р. Марків слушно пропонує розглядати фольклоризм у кількох площинах: 1) як історичне явище, що відображає рівень світогляду суспільства епох і втілюється в мистецьких контамінаціях двох художніх систем, акумулюючи їх мистецький досвід; 2) як одну зі стадій і форм функціонування фольклорного матеріалу, що детермінує іманентний розвиток словесного мистецтва; 3) як явище, що поступово здатне сформувати нову мистецьку традицію, відмінну і від фольклору, і від літератури; 4) як феномен, що виникає в процесі творчого освоєння фольклорного матеріалу індивідуальною творчістю в межах літературного твору (Марків, 2007 с. 221).

Взаємодію фольклору і літератури, на нашу думку, необхідно методологічно правильно аналізувати ще й у наступних вагомих аспектах: ментальному, історичному та соціальному. Доповнюючи один одного, вони дозволяють пов'язати, наприклад, ментальний рівень як акумульований у фольклорі сукупний досвід світосприймання попередніх поколінь із їх історичним життям (наприклад, в умовах бездержавності фольклор залишався одним з найбільш дієвих і доступних засобів збереження нації).

Фольклор і фольклоризм літератури як явища діахронного зв'язку поколінь є дієвим засобом збереження і ретрансляції історичної пам'яті народу, усвідомлення національної ідентичності. У цьому процесі національного самоусвідомлення, культуротворення вкрай важливе значення має фольклор (тим більше такий багатий, як український) та його діалог із літературою. Взаємини фольклору й літератури є здебільшого діалогічним двоаспектним процесом, тобто синхронно реалізується фольклоризм літератури, коли фольклорний твір чи його елемент потрапляє у літературу, та «літературність» фольклору, коли «книжний» текст зазнає фольклоризації.

На наш погляд, методику розпізнавання у літературному творі уснопоетичних елементів необхідно застосовувати у єдності із хронологічним принципом вивчення взаємодії літератури і фольклору, врахуванням усього багатства контекстуальних й інтертекстуальних зв'язків. Це передбачало, наприклад, ще теоретична концепція М. Грушевського, що окреслила рівні та способи засвоєння літературою фольклору.

В «Історії української літератури» вчений вирізняє такі етапи міжсистемної взаємодії: 1) проникнення фольклорних образів, мотивів, тем у літературу; 2) перехід авторських творів у фольклор і функціонування в усній формі; 3) складне сполучення збагаченого літературним впливом фольклорного матеріалу з мотивами, що виникли в усній творчості в попередній епосі; 4) поява образів і мотивів нової якості як наслідок тривалої трансформації. В українській культурі, згідно з глибокою думкою дослідника, ці «переливи є перманентними і зберігають тенденцію до поетапного ускладнення ідейного наповнення художніх образів і мотивів» (Грушевський, 1993 с. 22).

Теоретичною аксіомою наукового осмислення проблеми стало твердження Д. Лихачова про те, що фольклор та література не тільки не відмежовані взаємно, а й доповнюють одне одного: «література не може самостійно існувати без фольклору, оскільки не задовольняє всіх потреб суспільства в художньому слові» (Лихачов, 1973 с. 73). Взаємодія фольклору з національною літературою в різні періоди її історії була неоднаковою та неоднорідною, але завжди органічною, взаємозбагачувальною. Таку взаємодію дагестанська дослідниця У. Далгат кваліфікує «як закономірний, але далеко не однотипний процес, бо він має індивідуально-неповторний та історично послідовний розвиток» (Далгат, 1981 с.11).

Ще у радянський час Д. Медриш концептуально пропонував вважати літературу і фольклор «метасистемою», бо у реальну взаємодію вступають «не просто елементи однієї системи з елементами іншої, а дві цілісні взаємопов'язані системи – фольклор і література» (Мендриш, 1980 с. 5). Враховуючи цей важливий теоретичний засновок, необхідно усвідомлювати складність взаємозв'язку цих двох окремих і самодостатніх художніх парадигм у часі, географічному та культурному просторі.

Явища фольклору відомий учений розташував на рівнях генетичних зв'язків і типологічних відповідностей. У контексті генетичних зв'язків Д. Медриш окреслив «структуру фольклорного і художнього часу, дослідив систему взаємопроникнення текстів фольклору і літератури (цитатія, алюзія, перифраз). До типологічних відповідностей він зарахував, наприклад, пов'язане з фольклоризмом явище «ліризації» прози тощо» (Мендриш, 1980 с. 6).

Свідоме залучення фольклору до літературного твору дозволяє письменникам не тільки збагачувати «книжну» словесність, а й забезпечує умови для повернення у народ літературного зразка, створеного на засадах переосмислення фольклорної традиції. Тобто маємо справу з явищем, яке В. Щурат образно визначив як зачароване коло взаємних позичок і віддач. Властиве воно, наприклад, і поезії М. Старицького («Виклик» і ін. твори).

Не завжди свідомим актом є використання фольклору письменниками різних культур та епох, творчість яких характеризується неоднаковою міри системної сформованості індиві-

дуального стилю. Нерідко фольклорні елементи потрапляють в авторський твір без усвідомленого бажання письменника, впливаючи з підсвідомості або з пам'яті минулих років.

Контактування літератури і фольклору є подвійним процесом: література засвоює фольклорні елементи, водночас літературні твори, що стають дуже популярними, часто входять до корпусу фольклорних. Дослідники при вивченні цього аспекту взаємозв'язків та взаємовпливу літератури і фольклору, здебільшого залежно від своєї наукової спеціальності, по-різному відповідають на питання, що ж мало більший вплив, література на фольклор чи фольклор на літературу. Або ж чи слід визнавати народними ті авторські пісні, які фольклоризувалися та «впевнено увійшли в народне середовище» (Нудьга, 1956 с. 14–15).

Аналітичне дослідження явища літературного фольклоризму з погляду історичного розвитку цієї традиції та форм співіснування професійної й аматорської творчості супроводжувалося у сучасних науковців (С. Росовецький, В. Погребенник, Ю. Шутенко й ін.) виокремленням двох різновидів двосистемного діалогу. Це: 1) фольклорно-літературні зв'язки відкритого або контактного типу, коли близькі за функцією писемні та усні жанри протягом тривалого часу співіснують і впливають один на одного, та – 2) закритого або паралельного типу. При цьому різновиді усні та писемні жанри утворюють єдину жанрову систему національної словесності, стали навіть упродовж кількох століть, за принципом доповнюваності.

Ю. Шутенко аргументовано ствердила: на стадії формування писемної літератури фольклорна традиція переважає. Потім у результаті розвитку письменства відбувається її подолання, виникає певна, не завжди суттєва, «естетична опозиція» до фольклору (Р. Якобсон відзначив це явище у творах Т. Шевченка, Х. Ботева, Я. Краля, властиве воно й М. Старицькому). Нарешті, генетична спадкоємність фольклорних традицій у достатньо розвиненій літературній системі змінюється творчими запозиченнями і трансформацією. Можливо, для стадії трансформації слід прийняти поняття неофольклоризму, оскільки запозичення ще не є виявом рафінованої свідомості митця.

При науковому декодуванні взаємовпливу літератури і фольклору, на нашу думку, цілком слушно

ставити його у контекст проблематики традицій і новаторства митців, розвитку художніх напрямів, прийомів і стилів, поєднання колективності та індивідуальності як вияву двох світоглядних парадигм – письменства й уснопоетичної творчості. Теоретично й методологічно доречно аналізувати їх співвідношення в аспектах феноменології, системності, функціонування, генетичного (або історичного) розвитку та з погляду типології. Скажімо, генетично й типологічно зв'язок між фольклором і літературою реалізується у зміні видів словесності при історичному поступові мистецтва, у «взаємозапозиченні і трансформації жанрів, сюжетів, мотивів, образів, стилістичних засобів тощо» (Марків, 2007 с. 215).

В історичному аспекті зв'язок між уснопоетичною творчістю й «книжною» літературою може виявлятися в макро- та мікромасштабі. У першому випадку це співвідношення реалізується в зміні видів словесності у розвитку художньої творчості, в історичній поетиці, у типології неписемної і писемної традицій. Мікрорівень взаємодії двох видів словесності передбачає кореляцію окремих жанрів, мотивів, образів чи й цілих текстів, запозичень із фольклору у літературу і з літератури у фольклор.

Заслуговує на вирізнення і проміжний рівень, як-от фольклорна генеза окремих літературних напрямів, ідіостилів або й окремих творів. Прикладом взаємодії літератури і фольклору на мікрорівні у жанровій площині є проникнення і закріплення жанрів фольклорного походження (балада, легенда, казка, лірична пісня) у літературній системі романтизму.

З погляду типології співвідношення фольклору та літератури охоплює всі можливі подібності чи відмінності між двома видами словесності. Це стосується їх універсальї, специфіки фольклору як особливої форми творчості побутування, прагматики й генерики, композиційної структури, кола тем і мотивів, характерології, семантики, символіки й ритмомелодики творів. Однак специфіка співвідношення двох видів словесності полягає в тому, що й генетичні відношення в них типологічно відмінні як усередині кожного з видів, так і між ними. Тому з погляду генези словесної творчості загалом і літератури зокрема варто вирізнити «два найзагальніші рівні взаємодії: рівень раннього етапу розвитку літератури та рівень розвинутих літературних систем» (Марків, 2007 с. 217).

Відкритість і аморфність літературної структури є характерною для першого рівня взаємодії літератури і фольклору, що відповідає ранньому етапу розвитку літератури. Для такої взаємодії невластива стійкість естетичних канонів, притаманна літературі, оскільки домінують фольклорні ідейно-естетичні принципи. На цьому рівні літературна система зазнає значного впливу фольклорних чинників. Сама ж вона мало впливає на функціональне перетворення фольклорних елементів: вони майже повністю зберігають первісне значення, майже не зазнають змістових перетворень. Відношення між системами, за У. Далгат, можна визначити як «корелятивні, а не функціональні, результатом яких ще не є внутрішньосистемні утворення» (Далгат, 1981 с. 14).

На вищому рівні розвинених літературних систем змінюються й еволюціонують форми взаємодії літератури і фольклору. Письменство починає сприймати уснопоетичну творчість вибірково й більш критично, з певною детермінацією. Змінюються і відношення двох систем, а співвідношення між індивідуальним і колективним змінюється на користь індивідуального. В той же час функціональне навантаження фольклорного елемента в структурі художнього твору трансформується. При цьому відбувається творча переорієнтація фольклором утрадиційнених естетичних значень в «іншу емоційно-змістову сферу, що залежить від творчої свідомості автора» (Марків, 2007 с. 210).

Р. Марків щодо переміщення фольклорних елементів у літературу доречно зазначив: «тут можна говорити про реальну рецитацію, імітування (часте використання ознак чи рис, які не притаманні фольклору), стилізацію, «пам'ять жанру» («пам'ять жанрової системи») і мовностилістичну спадкоємність та інші форми (Марків, 2007 с. 216). При цьому вчений констатував особливе значення набуває питання про семантику запозичення із фольклору у літературу – від «сигналізування фольклорності», коли фольклорний елемент у літературі втрачає зв'язок з попереднім контекстом і змінює первинну семантику, аж до зворотної ситуації. У ній елемент, що не усвідомлюється як фольклорний, зберігає найбільш архаїчні семантичні компоненти. Власне, останнє є лінгвістичним втіленням поняття архетипу в такому розумінні, як його інтерпретує «міфокритика» в літературі» (Марків, 2008 с. 216).

Продуктивними фольклорно-літературні зв'язки є, зокрема, у випадках оспівування героя з народу. Так, наприклад, постать піснетворки Марусі Чурай, витворена українським народом, стала в центрі сюжетобудови повісті О. Шаховського («Маруся, малороссийская Сафо», 1839). Згодом цей твір і пісні, приписувані Чурай, знову вплинули на українську культуру (наприклад, драму «Чураївна» В.Самійленка). Фольклорно-літературні зв'язки в цьому випадку можна відтворити за допомогою схеми: український фольклор → російська література → українська література, український фольклор.

Нарешті, взаємодія літератури і фольклору часто відбувається не у двох, а у трьох вимірах: література, фольклор і міфологія. Явище *міфологічного фольклоризму в літературі*, за Р. Марковим, «виявляється у стилізації літературою міфологічних тем, сюжетів, мотивів; функціональному залученні елементів міфу для формування символічного підтексту художнього твору; використанні міфу як засобу відтворення циклічної концепції світу та у компонуванні твору за принципом відповідності архаїчним міфологічним структурам» (Марків, 2008 с. 16)

Висновки і перспективи подальших досліджень. Наукові дослідження літературного фольклоризму необхідно розпочинати з осмислення особливостей світогляду автора літературного твору, ставлення митця до дійсності, врахування його естетичних позицій, біографічних виявів зацікавлення народною творчістю, впливів «культурного ландшафту епохи» (В. Дільтей) на становлення системного діалогу митця з традиційним фольклором. Слід також звернути увагу на світоспоглядальні прикмети фольклорного тексту, повноту його відбиття в оцінці відтворених подій і характеристиці дійових осіб, в індивідуальному стилі автора тощо.

Зіставлення уснопоетичних і «книжних» творів у цих та інших аспектах, типологічних сходжень і відмінностей у поцінуванні зображеного, естетичних тотожностей/нетотожностей двох текстів чи й більшої кількості творів (контекстуальність, інтертекстуальність), аналіз різних рівнів структури літературного твору, прикметного художньою асиміляцією уснопоетичних джерел, дасть належний матеріал для з'ясування реальних взаємозв'язків між літературою і фольклором, зокрема, на прикладі поезії та драматургії М. Старицького.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грушевський М. С. Історія української літератури. У 6 т. Т. 1. Київ, Либідь, 1993. 392 с.
2. Далгат У. Б. Література та фольклор. Теоретичні аспекти. Москва, Наука, 1981. 303 с.
3. Дей О. І. Український фольклор у слов'янських літературах. Доповіді радянської делегації, V міжнародний з'їзд славістів. К., 1963. 272 с.
4. Ємельянов Л. І. Російська література та фольклор (XI–XVIII ст.). Ленінград, 1970. С. 11–17.
5. Лихачов Д. С. Розвиток російської літератури X–XVII століть. Ленінград, Наука, 1973. 254 с.
6. Ковалів. Ю. Літературознавчий словник-довідник. Літературознавча енциклопедія. У 3 т. Т. 1. Київ, Видавничий центр «Академія», 2007. 579 с.
7. Марків Р. В. Міфологічний фольклоризм в українській літературі початку XX століття (на матеріалі творів Ольги Кобилянської, Михайла Коцюбинського, Лесі Українки) : автореф. Дис. канд. філол. наук: 10.01.07 (фольклористика). Львів, 2008. 21 с.
8. Марків Р. В. Теоретичні аспекти фольклоризму в літературі. *Вісник львів. ун-ту. Серія Філол.* Львів, 2007. Вип. 41. С. 215–223.
9. Медріш Д. Н. Література та фольклорна традиція. Питання поетики. Саратов, 1980. 296 с.
10. Нудьга Г. А. Пісні українських поетів та їх народні переробки. Пісні та романси українських поетів: У 2 т., Т. 1. Київ, Рад. письменник, 1956. С. 3–83.

REFERENCES:

1. Hrushevsky, M. S. Istorია ukrainsoi literatury. [History of Ukrainian Literature] In 6 vols, 1. Kyiv, Lybid, 1993. [in Ukrainian]
2. Dalgat, U. B. Literatura ta folklor. Teoretychni aspekty. [Literature and Folklore. Theoretical Aspects] Moskwa, Nauka, 1981. [in Ukrainian]
3. Dei, O. I. Ukrainskiy folklor u slovyanskiy literaturi. Dopovidi radyanskoї delegatsii, V Mignarodniy zizd. [Ukrainian folklore in Slavic literature. Reports of the Soviet delegation, V International Congress of Slavists]. K., 1963. [in Ukrainian]
4. Emelyanov, L. I. Rosyska literatura ta folklor (XI–XVIII). [Russian literature and folklore (XI–XVIII centuries)]. Leningrad, 1970. [in Ukrainian]
5. Likhachev, D. S. Rozvitok rosiyskoї literatury X–XVII. [Development of n literature of the X–XVII centuries]. Leningrad, Nauka, 1973. [in Ukrainian]
6. Kovaliv Yu. Literaturoznavchiy slovník-dovidnik. Literaturoznavcha entsuklopediya. [Literary dictionary-reference book. Literary encyclopedia], n 3 t. Vol. 1. Kyiv, Publishing Center «Academy», 2007. [in Ukrainian]
7. Markiv, R. V. Myfologichniy folklor v ukrainskiy literaturi XX (na materialі tvoriv Olga Kobyljanska, Mykhailo Kotsyubynsky, Lesya Ukrainka) : auctoris ref. Ditem. Cand. philol. [Mythological folklore in the Ukrainian literature of the early twentieth century (based on the works of Olga Kobyljanska, Mykhailo Kotsyubynsky, Lesya Ukrainka)]. Scientiarum: 10.01.07 (folklor). Lviv, 2008. [in Ukrainian]
8. Markiv, R. V. Teoretichni aspekti folkloru u literaturi. Visnik lvivskogo univer. Series Philol. [Theoretical aspects of folklore in literature.]. Lviv, 2007. Part 41. [in Ukrainian]
9. Madrish, D. N. Literatura ta folklorni traditsii. Pitannya poetiki. [Literature and folklore tradition. Questions of poetics]. Saratov, 1980. [in Ukrainian]
10. Nudha, G. A. Pisni ukrainskih poetiv ta iyh narodni pererobki. Pisni ta romansy ukrainskih poetiv: [Songs of Ukrainian poets and their folk adaptations. Songs and romances of Ukrainian poets]. In 2 vols., Kyiv, Rad. Scriptor, 1956. [in Ukrainian]